

บทที่ 2
วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในเรื่องของความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมและจำแนกเนื้อหาออกได้ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ
2. ความหมายและประเภทการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงาน
4. อุตสาหกรรมสิ่งทอของไทย
5. โรงงานทอผ้าไทยเทียบ
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ

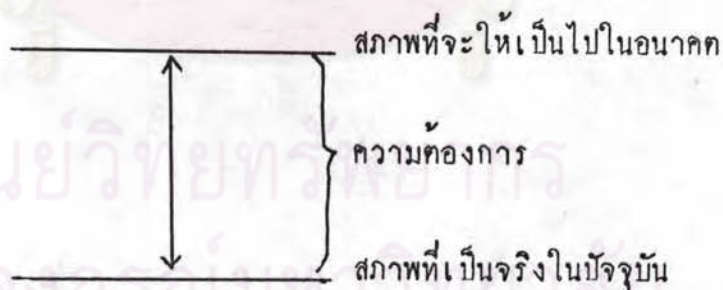
มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการในชีวิต บางคนมีความต้องการคล้ายคลึงกัน บางคนก็แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของการดำรงอยู่และสถานภาพทางสังคม ความต้องการของมนุษย์เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมากและเป็นความยากลำบากอย่างยิ่งที่การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะสามารถตอบสนองได้ผล มีนักวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่หลายท่านได้พยายามศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริง ในที่สุดพบว่ามนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความต้องการที่แท้จริงอยู่ 2 ประการ ประการแรกคือความต้องการที่จะปรับปรุงตนเองโดยวิธีการทางธรรมชาติ ประการที่สองคือความต้องการที่จะรักษาภาวะการสมดุลทางธรรมชาติของมนุษย์ บ่อยครั้งที่มักพบว่า ความต้องการของคนนั้นมักถูกกำหนดโดยสังคม สังคมกำหนดให้มนุษย์ที่อยู่ต่างฐานะกัน มีความต้องการแตกต่างกัน (สุจิต ศิลารักษ์ 2527 : 52) และบุคคลโดยทั่วไปแล้วย่อมรู้ว่าตนเองต้องการอะไรนับตั้งแต่ขั้นต่ำไปจนถึงอุดมคติของชีวิต ส่วนจะบรรลุถึงความต้องการของตนเองหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความพยายามและการปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล คำว่า "ความต้องการ" จึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุรพล อรุณรัตน์ (2528 : 30) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ความต้องการ (Needs) คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะบันดาลให้คนมีความเจริญเติบโตหรือพัฒนาการในทุกๆ ส่วนที่ประกอบเป็นอินทรีย์ของคน ไม่ว่าจะเป็นค่านายภาพหรือจิตภาพ อารมณ์และสังคม ดังนั้นความต้องการของมนุษย์จึงถือว่าเป็นแรงขับที่สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น เป็นความขาดแคลนที่กระตุ้นให้บุคคลแต่ละคนแสวงหาและดำเนินวิธีการเพื่อสนองความต้องการนั้น

เลแกนส์ (Legans, 1964 : 92 อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล 2526 : 19) กล่าวว่า "ความต้องการ" คือ ความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับสภาพที่จะให้เป็นที่ไปในอนาคต "สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน" นั้น หมายถึงสภาพที่เป็นจริง และ "สภาพที่จะให้เป็นที่ไปในอนาคต" หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์

บอยล์และแจนส์ (Boyle and Jahns, 1970 : 61 อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล 2526 : 20) กล่าวถึง "ความต้องการ" ว่า คือสภาพที่ปรากฏระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่จะให้เป็นที่ไป

ดังนั้นความต้องการจึงเป็นช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันกับสภาพที่ต้องการที่จะให้เป็นที่ไปในอนาคต ดังแผนภาพ

ความต้องการที่จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มี 2 แบบ คือ ความต้องการพื้นฐาน (basic needs) และความต้องการด้านการศึกษา (Education Needs)

1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานทางชีววิทยาและจิตวิทยาแตกต่างกันไป มาสโลว์

(Maslow) เชื่อว่า ความต้องการของมนุษย์มีลำดับชั้นของความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่จัดอยู่ในลำดับต่ำสุดไปจนถึงความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในลำดับสูงสุด ความต้องการในระดับสูงจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าที่ความต้องการในลำดับต่ำจะเป็นที่พอใจหรือเกิดขึ้นจนเป็นที่เพียงพอแล้ว (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530 : 7) ความต้องการ 5 ชั้น จากลำดับต่ำสุดของมาสโลว์ (Maslow) ได้แก่ ความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Survival Needs) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs) ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตนเอง (Esteem Needs) และความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง (Need for self-actvlization)

การ์คเนอร์ เมอร์ฟี (Gardnor Murphy, 1958 : 60-61 อ้างถึง ใน รัตนา พุ่มไพศาล 2528 : 83) กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตเมื่อเริ่มจุด 4 ประการคือ ความต้องการที่สัมพันธ์โดยตรงกับร่างกาย ความต้องการทางค่านิยม ความต้องการทางประสาทสัมผัส และความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกโจมตี

แมลคัมส์ โนลส์ (Malcolm S. Knowles 1980 : 84) ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยมองในสายตาของนักการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งคล้ายคลึงกับมาสโลว์ (Maslow) ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการในการเจริญงอกงาม ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ความต้องการทางค่านิยมและอารมณ์ และความต้องการได้รับการยอมรับ

คิกค์ (Kidd 1973 : 272) ได้เน้นถึงความต้องการของผู้ใหญ่ โดยกล่าวว่า ผู้ใหญ่มีความต้องการต่าง ๆ คือ ความต้องการด้านสุขภาพ, ความต้องการด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว ความต้องการเป็นผู้บริโภคและการยังชีพ ความต้องการมีความสัมพันธ์กับสังคม ความต้องการมีอาชีพ ความต้องการมีความบันเทิง และความต้องการที่จะมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ

2. ความต้องการด้านการศึกษา (Educational Needs)

แมลคัม ส โนลส์ (Malcolm S. Knowles, 1980 : 88 อ้างถึงใน (อุณา นพคุณ 2526 : 148) ได้กล่าวถึง ความต้องการด้านการศึกษว่า หมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่บุคคลควรจะได้เรียนรู้เพื่อจะได้เป็นผลดีสำหรับตัวเอง ผลดีสำหรับองค์กรหรือเพื่อผลดีของสังคม ความต้องการด้านการศึกษาที่จริงแล้วก็คือ ช่องว่างระหว่างระดับความสามารถของบุคคลแต่ละคนในปัจจุบันกับระดับความสามารถที่สูงกว่าและที่บุคคลหรือองค์กรหรือสังคมคาดไว้ว่าจะต้องมีประสิทธิภาพก่อน

ริคนา พุ่มไพศาล (2528 : 86) กล่าวว่า ผู้ใดก็ตามที่สามารถจะบอกได้ว่า ความสามารถจริง ๆ ของเขาควรจะเป็นเช่นไรและความสามารถในขณะนั้นมีอยู่แค่ไหนได้อย่างชัดเจนแล้ว ผู้นั้นก็สามารถที่จะรู้ว่าความต้องการทางการศึกษาคืออะไร ซึ่งจะมีแรงเร้าให้อยากเรียนมากขึ้น

คูล์มส์ (Coombs, 1974 : 15) ได้กล่าวถึงความต้องการด้านการศึกษาของปัจเจกชนโดยแบ่งให้เห็นได้ดังนี้คือ

1. ความต้องการในการศึกษาขั้นพื้นฐานและเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น การเรียนรู้หนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องของวิทยาศาสตร์และภาวะแวดล้อมรอบตัวเอง เป็นต้น
2. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะ และทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เริ่มในวิชาสุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น
3. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่คนอยู่อาศัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการปกครองของท้องถิ่นและของประเทศรวมทั้งขบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น
4. ความต้องการในการศึกษาค้นอาชีพ เช่น ความรู้และทักษะเฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและที่เป็นประโยชน์ในการค้าวิชาชีพ เป็นต้น

ในการศึกษาทุกประเภทความต้องการด้านการศึกษาของบุคคล องค์กร หรือ

สังคมหรือชุมชนควรมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน มิฉะนั้นอาจจะก่อให้เกิดปัญหานานัปการตามมา เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการสูญเปล่าของงบประมาณ เป็นต้น รัตนา พุ่มไพศาล (2528 : 83) กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเริ่มที่ความต้องการของผู้เรียน ซึ่งในท้ายที่สุดจะเป็นการตอบสนองความต้องการของสถาบัน และสังคมไปด้วยในตัว กังนันคิดปะอย่างหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือความสามารถในการช่วยให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาหา "ความต้องการ" ที่แท้จริงของตนเอง

ความหมายและประเภทการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2520) ข้อ 37 (สุวัจน์ วัฒนวงศ์ 2529 : 29) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ผิดอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง และสุนทร สุนันท์ชัย (2529 : 84) สรุปไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ ระบบการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่เน้นหนักในระเบียบแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่ามุ่งสนองวัตถุประสงค์โดยเฉพาะเจาะจงมากกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล (2521 : 1) ได้กล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีลักษณะเหมือนตัวอูมีบา คือไม่มีรูปร่างที่แน่นอน โปรโคพลาสซึมไหลสู่ชีวโคโพเคียได้ทุกทิศทาง เช่นเดียวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความอ่อนตัวหันเหไปได้หลายทิศทาง แปรเปลี่ยนรูปไปตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา

ปฐม นิคมานนท์ (2523 : 6) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการพัฒนาทุกด้าน ทั้งสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ อาชีพ เศรษฐกิจ ความ เป็นพลเมืองดี มีลักษณะสำคัญคือ เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีลักษณะบูรณาการ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530 : 40) สรุปไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนโดยไม่มีรูปแบบที่

แน่นอนจักขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษา คือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักใช้ความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ ศึกษารายตัว ช่วยตนเอง มีอิสระภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิชาการเป็นเพียงส่วนประกอบที่จะทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น จึงเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จักขึ้นเพื่อคนทุกคนในสังคม

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในต่างประเทศนั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึงการศึกษาที่จักให้ประชากรที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียน โดยกำหนดการให้การศึกษาที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนเพื่อสร้างบุคคลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความซาบซึ้ง และทัศนคติ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและดำรงตนเองอยู่ในสังคมได้ (Liveright 1968 : 8 อ้างถึงใน ชลสิทธิ์ เอี่ยมสำอางค์ 2528 : 23) และการให้ความหมายที่ชัดเจนที่สุด ความหมายหนึ่งได้แก่ นิยามที่ให้โดย ฟิลลิป คูมส์ (Philip H Coombs, 1973 : 4) ดังนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงกิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จักขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ กิจกรรมเหล่านี้จักขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มและบุคคลจะสนใจ อาจจะเป็นกิจกรรมที่เสริมหรือต่อเนื่องกับกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียน หรือในบางกรณีอาจจักขึ้นเพื่อเป็นตัวเลือก หรือจักขึ้นมาเพื่อแทนการเรียนในโรงเรียนก็ได้

จะเห็นได้ว่ามีนักศึกษาพยายามให้ความหมายและคำจำกัดความไว้หลายท่าน พอจะสรุปได้ดังนี้คือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การศึกษาที่จักขึ้นตามความต้องการ ความสามารถตลอดจนโอกาสที่ผู้เรียนจะมาเรียนได้เป็นสำคัญ หลักสูตรการเรียนการสอนจะสอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน ในลักษณะของการให้ความรู้ทั่วไป เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในงานประจำวัน หรือเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาตนเอง ทำให้สามารถเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ รู้จักคิดสร้างสรรค์ รู้จักกำหนดทางเลือกและตัดสินใจในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อันเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าชีวิต

ประเภทการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบ

โรงเรียนเน้น 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่ไม่มีโอกาสศึกษา และกลุ่มผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งไปที่คนกลุ่มในเมืองและกลุ่มในชนบท จึงได้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะของการให้การศึกษาตลอดชีวิต กิจกรรมประเภทต่าง ๆ นี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (อุคม เขยทิวังศ์, 2527 : 212-213)

1. กิจกรรมด้านความรู้พื้นฐาน เป็นกิจกรรมให้ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มุ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีเครื่องมือในการประกอบอาชีพและรู้จักศึกษาข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบในการคิด การตัดสินใจในชีวิตประจำวัน โดยจัดเป็นการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับที่ 1-2 และที่ 5

2. กิจกรรมด้านทักษะเพื่อการดำรงชีวิต เป็นการเพิ่มพูนความรู้ด้านทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต เป็นรูปแบบของการศึกษาที่จัดขึ้นตามความต้องการและความพร้อมของประชาชน เป็นการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาอาชีพ มีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมประเภทนี้มีลักษณะของการฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยจัดในรูปแบบของโรงเรียนอาชีวศึกษาผู้ใหญ่ประจำที่โรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่และกลุ่มสนใจ

3. กิจกรรมด้านข่าวสารและข้อมูล เป็นการช่วยให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์หรือความรู้รอบตัวเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน กิจกรรมประเภทนี้จัดขึ้นเพื่อป้องกันการลืมนั่งสือ เพื่อย้ำและส่งเสริมความรู้ ความศึกริเริ่มสร้างสรรค์ต่าง ๆ โดยจัดในรูปแบบของการให้บริการความรู้ผ่านสื่อสารมวลชนทุกชนิด และแหล่งวิชาความรู้ที่สามารถเรียนด้วยตนเองทุกเรื่องทุกเวลา นอกจากนี้ยังได้จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดและอำเภอ การจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ การจึกรายการวิทยุและโทรทัศน์ การผลิตเอกสารสิ่งตีพิมพ์ บริการคานโสศกทัศนศึกษา ตลอดจนการจัดนิทรรศการความรู้กันต่าง ๆ ทั้งแบบประจำและเคลื่อนที่

ฟิลิป คูมส์ (Philip Coombs) ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนออกเป็น 4 ประเภทคือ (อุ้นตา นพคุณ, 2523 : 22-23)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือแบบทั่ว ๆ ไป (General Education)

หมายถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือชั้นประถมศึกษาที่กำหนดเป้าหมายให้มีความรู้ในการอ่าน เขียนหนังสือ การคิดเลขคณิต และการเข้าใจทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานได้ เป็นต้น

2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Education) คือ การศึกษาโดยให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว เช่น ด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ การวางแผนครอบครัว และการเลี้ยงเด็ก เป็นต้น

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Development Education) เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมสถาบันในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการเรียนรู้หลักปฏิบัติ งานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สหกรณ์หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีการร่วมมือกัน ช่วยแก้ไขปัญหาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตลอดจนปัญหาในระดับชาติ

4. การศึกษาด้านอาชีวศึกษา (Vocational Education) เป็นการจัดเพื่อให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เช่น ฝึกอาชีพตัดผม เลี้ยงปลาสัตว์ การทอผ้า การแก้เครื่องยนต์ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังมีนักการศึกษาหลายท่านและหน่วยงานการศึกษานอกระบบ โรงเรียนอีกหลายหน่วยงานได้แบ่งประเภทของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ดังแนวคิดของ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล (2528 : 34) ได้แบ่งกิจกรรมของการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมด้าน การศึกษาสามัญหรือความรู้พื้นฐาน ด้านการศึกษาอาชีพรวมทั้งการเกษตรและสหกรณ์ ด้านการศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชนและสภาพแวดล้อม ด้านการปรับปรุงความเป็นอยู่ใน ครอบครัว ด้านการสร้างเสริมความสมบูรณ์แห่งชีวิต และด้านการพัฒนาการจัดการและการเพิ่มผลผลิต

อุ้นตา นพคุณ (2523 : 23) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี 5 ประเภท จำแนกโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายประชากร ดังนี้

1. การศึกษาแม่และเด็กหรือการศึกษาครอบครัว
2. กิจกรรมองค์การเยาวชน
3. การศึกษาผู้ใหญ่

4. การศึกษาชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน
5. การศึกษาพิเศษและการศึกษาต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนนี้ ผู้จัดสามารถจัดได้หลายแบบหลายวิธีแล้วแต่บุคคลหรือหน่วยงานจะจัดขึ้นโดยยึดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ เกณฑ์ของเนื้อหา เกณฑ์กลุ่มเป้าหมายประชากร เป็นต้น นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนอีกท่านหนึ่งที่สำคัญและได้แบ่งกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามเกณฑ์พฤติกรรมที่ประสงค์จะก่อให้เกิดกับผู้เรียนคือ โนลส์ (Knowles 1950 : 294) แบ่งได้เป็น 5 ประเภทคือ

1. ด้านความรู้ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอ่าน การบรรยาย การอภิปราย เนื้อหาจากตำรา การอภิปรายเป็นคณะ การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
2. ด้านความเข้าใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอภิปรายแก้ปัญหาระหว่างผู้เรียน การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การทดลองให้ฝึกทักษะ
3. ด้านทักษะ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสาธิตขั้นต้นหรือวิธีการ การฝึกซ้อม การทำแบบฝึกหัด การฝึกงาน การแสดงบทบาทสมมติ
4. ด้านทัศนคติ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การให้อภิปรายอย่างอิสระ การให้คำปรึกษา การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การเล่นเกมต่าง ๆ
5. ด้านค่านิยม กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสัมมนา การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การฟังธรรม การอภิปรายชั้นปรัชญา
6. ด้านความสนใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น รายการโทรทัศน์ รายการทางวิทยุ การจัดทัศนศึกษา การจัดนิทรรศการ การจัดฉายภาพยนตร์ การแสดงละคร

การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงาน

ในประเทศที่กำลังพัฒนาระดับการศึกษาของผู้ใช้แรงงานยังต่ำ การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแบบนี้ การอ่านออกเขียนได้มีความหมายอย่างน้อยที่สุดเพื่อให้สามารถอ่านกฎข้อบังคับในการทำงาน ข้อเตือนใจให้ระมัดระวังในการรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้การจัดการค่านับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้ใช้แรงงานที่มีพื้นภูมิลำเนาเป็นเกษตรกร เพื่อรับเอาแนวความคิดในการพัฒนาวิชาชีพใหม่ของคนนั้นถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก (United

Nations, 1971 : 47) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้แรงงานที่อพยพมาจากท้องถิ่นเดิม อาจมีปัญหาเรื่องภาษาและการปรับตัว ซึ่งบริการการศึกษาจะสามารถช่วยบรรเทาปัญหาของเขาได้ นอกจากนี้ผู้ใช้แรงงานที่มีความรู้ติดตัวมาอยู่บ้างก็อาจหาโอกาสในการศึกษาหาความรู้อื่นเพิ่มเติมได้อีกด้วย ฉะนั้นการศึกษาสำหรับคนงานจึงต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่ออ่านออกเขียนได้ เพื่อสามารถศึกษาเพิ่มเติมต่อไป เพื่อให้คนงานสามารถเรียนรู้กลวิธีในการปรับตัวกับสภาวะการทำงานในโรงงาน การคบเพื่อนฝูงและการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับนายจ้างหรือหัวหน้างาน เป็นต้น

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO, 1976 : 25) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้ความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานแก่ผู้ใช้แรงงาน เช่น การอ่านออกเขียนได้ การรวบรวมความคิดเห็น การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น
2. เพื่อกระตุ้นเร้าความสนใจในเรื่องสหภาพแรงงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อสหภาพแรงงานมากขึ้น โดยการสอนเรื่องสหภาพแรงงาน องค์การของลูกจ้าง เป็นต้น
3. ให้มีความเข้าใจในเรื่องปัญหาแรงงานในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น ทั้งในค่านิยมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง
4. ฝึกสอนให้เป็นผู้รู้และมีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ต่าง ๆ เช่น ในฐานะผู้นำแรงงาน เจ้าหน้าที่สหภาพแรงงาน นักศึกษาแรงงาน เป็นต้น

คาบรา (Kabra 1972 : 100) อ้างถึงใน สุภาพร จันทรจำเริญ 2524 : 20) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและศึกษาความชำนาญในการอ่าน เขียน สำหรับผู้ที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนและสำหรับการศึกษาเพื่อความก้าวหน้า
2. เพื่อความสามารถในหน้าที่การงาน เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้
3. ทำให้เข้าใจและสามารถแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อม การจ้างงาน และสถานภาพของคน
4. ทำให้ได้รับการตอบสนองความต้องการทางค่านิยมธรรมชาติและสังคมอย่างเต็มที่

ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงานได้พัฒนาวัตถุประสงค์ของการศึกษาจากแนวคิดนี้ โดยเน้นที่การช่วยให้ผู้ใช้แรงงานได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในชีวิตการทำงาน และสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวเขาได้ดียิ่งขึ้น

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของผู้ใช้แรงงาน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในกรณีการศึกษาของคนงานนี้ จอห์น อาร์ คับบลิว ไวท์เฮาส์ (John R.W. Whitehouse 1972 : 5-7 อ้างถึงใน อาคม ใจแก้ว 2522 : 41)

1. การศึกษาแรงงาน (Labour Education)
2. การศึกษาของคนงาน (Workers' Education)

1. การศึกษาแรงงาน (Labour Education) เป็นการศึกษาเพื่อความเข้าใจและความสัมพันธ์กันระหว่างผู้ใช้แรงงานด้วยกัน โดยมีสหภาพแรงงานเป็นศูนย์กลาง และอาจจะร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ก็ได้ เช่น วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นต้น และการศึกษาดังกล่าวจะเน้นในเรื่องกิจกรรมเป็นกลุ่มเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (Group Action for Group Purposes) วิชาที่เรียนรู้นักจะเน้นในเรื่องเศรษฐกิจและรวมถึงการฝึกอบรมทางเทคนิคด้วย

2. การศึกษาของคนงาน (Workers' Education) ซึ่งในประเทศอังกฤษมักจะเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ Liberal Adult Education การศึกษาดังกล่าวนี้นี้จะเน้นที่ตัวผู้ใช้แรงงานแต่ละคนเพื่อปรับปรุงสภาพการดำเนินชีวิตประจำวัน

อาจสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงานก็คือ การให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงานในลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งการให้ความรู้นี้ อาจจะแตกต่างกันไปตามสภาพของคนงานแต่ละประเภทอุตสาหกรรมและสังคม แต่จุดประสงค์ก็เพื่อให้ผู้ใช้แรงงาน เข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและสังคม สามารถนำความรู้ไปพัฒนาการดำรงชีวิตประจำวันให้ดีขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมการศึกษาให้แก่ผู้ใช้แรงงานก็เป็นสิ่งที่ดีซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง ซึ่งจะช่วยลดกรณีพิพาทแรงงานได้อีกทางหนึ่ง

การศึกษาจากระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย

การศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย (สุภาพร จันทรจำเริญ 2524 : 41) ได้เริ่มมีครั้งแรกตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประมาณ พ.ศ. 2494 โดยจัดที่สมาพันธ์สหภาพแรงงานเสรีระหว่างประเทศ (International Confederation of Free Trade Unions-ICFTU, ได้ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกของสมาคมกรรมกรไทย (Thai National Trade Union Congress) โดยให้ทุนแก่ผู้ใช้แรงงานไปศึกษาดูงานยังต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย

สำหรับการริเริ่มการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานโดยหน่วยราชการของไทยนั้น ได้เริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2499 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อันเป็นผลเนื่องจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499 ซึ่งใช้จัดการศึกษาในรูปแบบของการอบรมไปเพียง 10 หลักสูตร มีผู้เข้าอบรมประมาณ 200 คน ก็ได้มีการปฏิวัติและยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน 2499 เสียในปี พ.ศ. 2501 จากนั้นเป็นต้นมาก็ไม่มีองค์กรของผู้ใช้แรงงาน และไม่มีองค์กรใดให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงาน

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2515 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายแรงงานที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ผู้ใช้แรงงานรวมตัวกันเป็นสมาคมผู้ใช้แรงงานได้อีก องค์กรของผู้ใช้แรงงานจึงได้พัฒนาต่อมาเป็นลำดับ องค์กรของผู้ใช้แรงงานในปัจจุบันนั้น จากสถิติของกองแรงงานสัมพันธ์ กรมแรงงาน ณ วันที่ 30 กันยายน 2528 สหภาพแรงงานทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 438 สหภาพ เป็นสหภาพแรงงานในกรุงเทพมหานคร 214 สหภาพ ในจำนวนนี้เป็นสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ 82 สหภาพ กิจการเอกชน 132 สหภาพ และเป็นสหภาพแรงงานต่างจังหวัด 224 สหภาพ

องค์การลูกจ้างมี 4 สภาคือ สภาองค์การลูกจ้างเสรีแห่งประเทศไทย สภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย สภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย และสภาองค์การลูกจ้างสมาพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทย ส่วนสหพันธ์แรงงานมีทั้งหมด 16 สหพันธ์ อยู่ในกรุงเทพมหานคร 5 สหพันธ์ ในต่างจังหวัด 11 สหพันธ์ สำหรับองค์กรนายจ้างนั้น จากสถิติของกรมแรงงาน ณ วันที่ 30 กันยายน 2528 มีสมาคมนายจ้าง 15 สมาคม สหพันธ์นายจ้าง 1 สหพันธ์ และสภาองค์กรนายจ้าง 1 สภา

ในเรื่องของสวัสดิการแรงงานที่นายจ้างจัดให้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อให้มีสภาพการทำงานและระดับความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยที่ดี มีความปลอดภัยในการทำงานนั้นจะพบว่าในปัจจุบันการให้บริการด้านสวัสดิการแรงงานที่นายจ้างจัดให้แก่ผู้ใช้แรงงานนั้นมีหลายรูปแบบ สามารถจัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้คือ

1. สวัสดิการที่กำหนดโดยกฎหมาย (Legal Requirements) เป็นสวัสดิการบังคับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เป็นหน้าที่ของนายจ้างที่จะต้องจัดให้หากละเลยจะมีความผิด สวัสดิการที่กฎหมายกำหนดเป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งรัฐเห็นว่าผู้ใช้แรงงานเห็นว่าผู้ใช้แรงงานจำเป็นที่จะต้องได้รับเพื่อรับการประกันสภาพการทำงานและความเป็นอยู่ของลูกจ้าง ในประเทศไทยนั้นขอบเขตสวัสดิการแรงงานตามที่กฎหมายกำหนดคือให้นายจ้างจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำและส้วมที่ถูกสุขลักษณะและมีปริมาณเพียงพอ บริการช่วยเหลือลูกจ้างเมื่อประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ให้มีเครื่องป้องกันอันตราย และจัดให้มีการตรวจร่างกายลูกจ้างไม่น้อยกว่าปีละหนึ่งครั้ง จัดสถานที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะพร้อมทั้งการกำหนดเวลาทำงานให้เหมาะสมตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด (หน่วยสวัสดิการ ศาลแรงงานกลาง 2529 : 29)

2. สวัสดิการทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) เป็นสวัสดิการประเภท "ถ้าให้ก็ดี" แต่กฎหมายไม่ได้บังคับ สวัสดิการทางเศรษฐกิจนี้คือค่าออกเป็นเงินได้ ซึ่งจะมีผลเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงาน เช่น สวัสดิการเรื่องที่พักอาศัย อาหาร รถรับ-ส่ง การรักษาพยาบาล เครื่องแบบ เป็นต้น ซึ่งในสถานประกอบการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่พบว่า ประเภทของสวัสดิการที่มีการจัดให้ผู้ใช้แรงงานมากที่สุดในอันดับแรกได้แก่ เครื่องแบบ รถรับ-ส่ง เงินพาปนกิจ อาหารและโรงอาหาร การรักษาพยาบาล เป็นต้น และสถานประกอบการขนาดใหญ่จะจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ใช้แรงงานของตนดีกว่าและมากกว่าประเภทว่าสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (ประพนธ์ โภชนสมบูรณ์ 2526 : 53)

3. สวัสดิการทางสังคม (Social welfare) ส่วนใหญ่เป็นสวัสดิการด้านให้ค่าปรึกษาแนะนำแก่คนงาน สวัสดิการด้านนันทนาการ ห้องสมุด ทัศนศึกษา การศึกษา การให้ความรู้รอบตัว เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันการให้สวัสดิการประเภทนี้ยังมีน้อย

ทั้งนี้อาจเพราะว่านายจ้างเห็นว่าสวัสดิการทางสังคมนี้มีความเชื่อมโยงกับการเพิ่มผลผลิตน้อยกว่าสวัสดิการทางค้ำประกันสุขภาพหรือการจ่ายเงินพิเศษให้แก่คนงาน (ศรีทัตติม พานิชพันธ์ 2525 : 23)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงานถือว่าเป็นสวัสดิการทางค้ำประกันอย่างหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งยังมีน้อยและไม่แพร่หลายมาก แต่ก็ยังได้รับความสำคัญจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของเอกชน รวมทั้งหน่วยงานระหว่างประเทศหลายหน่วยงานทั้งในค้ำเนาเนื้อหาและรูปแบบแตกต่างกันออกไป สรุปได้ดังนี้

ค้ำเนาทบพาทของหน่วยงาน

1. ทบพาทของหน่วยงานรัฐในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงาน

หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบค้ำเนากการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานก็คือ กรมแรงงาน ซึ่งได้เริ่มโครงการฝึกอบรมผู้ใช้แรงงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา (สุภาพร จันทรจำเริญ 2524 : 42) โดยได้รับทุนอุดหนุนจาก ILO ค้ำวย ซึ่งค้ำเนาหน้าที่ของกรมแรงงานมีส่วนเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานคือ (กรมแรงงาน 2526 : 1-2)

ก. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมแรงงานให้มีความรู้ ฝีมือวิชาชีพและความชำนาญงานตามความต้องการของธุรกิจอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

ข. การให้การศึกษาอบรมและแนะนำชี้แจงทางวิธีการและวิธีปฏิบัติซึ่งนายจ้างและลูกจ้างพึงมีค้ำกันเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้มีความสัมพันธ์อันดีและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการท้างาน

ค. ค้ำค้ำสัมพันธ์กับค้ำงประเทศ องค์การค้ำงประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ให้ได้มาซึ่งวิชาการของข้อพึงปฏิบัติเกี่ยวกับแรงงาน เพื่อนำมาปรับปรุง การบริหารแรงงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กองที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานคือ กองฝึกอบรมแรงงานและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยกองฝึกอบรมแรงงานจะให้การศึกษาทั้งผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง และการฝึกอบรมพิเศษ ซึ่งการฝึกอบรมพิเศษนี้จะเป็นการฝึกอบรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมของฝ่ายใด เช่น การจัดฝึกอบรมความรู้และความสามารถพิเศษตามความถนัดและความต้องการของผู้ใช้แรงงาน อาทิเช่น การกีฬา การท้างาน การท้างานไม้ งาน

เกษตร งานประดิษฐ์ อื่น ๆ ที่มีใช้เพื่อการเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ (กรมแรงงาน 2526 : 14) สำหรับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานนั้น จะช่วยเหลือให้คำแนะนำ ค่าปรึกษา แก่สถานประกอบการที่จะจัดฝึกคนงานหรือฝึกอบรมคนงานในระดับต่าง ๆ หรือช่วยฝึกครูฝึก หัวหน้าแรงงาน และคนงานในระดับต่าง ๆ ให้แก่สถานประกอบการซึ่งไม่สามารถจัดการฝึก ด้วยตนเองได้ (กรมแรงงาน 2526 : 19) สาขาวิชาชีพที่ให้ความรู้ได้แก่ วิชาช่างยนต์ ช่างทาสี ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างเขียนแบบ งานเลขานุการ ฯลฯ

หน่วยงานของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนทุกเพศทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทั้งในเขตชนบทและตัวเมือง สำหรับในเขตเมืองนั้นตามแนวทางการจัดการศึกษาในปี พ.ศ. 2527-2529 จะเน้นเป้าหมายสำคัญ 4 กลุ่มคือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : 2)

- ก. กลุ่มผู้ไม่มีโอกาสเรียนในวัยเรียน
- ข. กลุ่มผู้พลาดโอกาสศึกษาต่อ (จบ ป.4)
- ค. กลุ่มก่อนวัยเรียน
- ง. กลุ่มผู้สูงอายุ

ซึ่งผู้ใช้แรงงานส่วนมากก็อยู่ในกลุ่มเป้าหมายที่ 1, 2 ดังนั้นงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีงานจัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานอยู่ด้วย โดยกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา 3 ประการคือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2526 : 1)

- ก. มุ่งให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต
- ข. ให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์
- ค. เพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพในการประกอบอาชีพ

กรมแรงงานและกรมการศึกษานอกโรงเรียน (สมัยเมื่อยังเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา) ได้เคยร่วมกันจัดดำเนินการตามโครงการโรงเรียนในโครงการขึ้น เนื่องจากกรมแรงงานพบว่า ความขัดแย้งทางค่านางงานสัมพันธ์นั้นมีสาเหตุประการหนึ่งคือ การศึกษาของผู้ใช้แรงงานมีระดับค่าและขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน ดังนั้นเพื่อให้การบริหารแรงงานบรรลุเป้าหมายต่อการพัฒนาแรงงานโดยให้การ

ศึกษาทั้งทางด้านการอ่านออกเขียนได้ การเรียนรู้เพื่อความสามารถ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยสันติสุขในวงการอุตสาหกรรม (สมพร ใจฟุ้ง 2521 : 24) กรมแรงงานและกรมการศึกษาออกโรงเรียนจึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการดังกล่าว โดยได้กำหนดหลักการไว้คือ จัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกรมสามัญศึกษา ผู้แทนกรมแรงงาน ผู้แทนนายจ้าง กรมแรงงานจะเป็นผู้ประสานงานระหว่างกรมสามัญศึกษาและนายจ้าง กรมสามัญศึกษาจัดหลักสูตรจัดค่าตอบแทนครูและจัดหาครู และนายจ้างเป็นผู้จัดผู้เรียน จัดเวลาในการทำงานให้เหมาะสมกับเวลาเรียน รวมทั้งจัดห้องเรียนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นที่ใช้ในการสอน ซึ่งเมื่อทั้งนายจ้างและลูกจ้างยอมรับโครงการแล้วก็จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในโรงงานได้ โรงเรียนแห่งแรกที่เปิดทำการสอน ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่ไทยดูราโบ ซึ่งเปิดสอนเมื่อ 1 พ.ย. 17 ผลการดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้ได้รับความสนใจจากนายจ้างและผู้ใช้แรงงานของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงได้ติดต่อขอให้กรมแรงงานดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในโรงงานมากขึ้นตามลำดับ เมื่อถึงปี 2521 มีโรงเรียนผู้ใหญ่เปิดสอนในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 18 โรงเรียน มีผู้ใช้แรงงานสมัครเรียนในระดับต่าง ๆ 3,000 คน (สมพร ใจฟุ้ง 2521 : 28)

โรงเรียนในโรงงาน เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนเป็นการเฉพาะสำหรับคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้คนงานได้หาความรู้เพิ่มเติม ผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรเทียบเท่าผู้จบจากโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่โดยทั่วไป ลักษณะของโรงเรียนจะเปิดสอนในเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้ เปิดสอนวันละกี่รอบก็ได้ ตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนและสภาพการทำงานของผู้เรียน

โครงการนี้ได้ดำเนินการประมาณ 4 ปีก็หยุดชะงักลงเนื่องจากปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

ก. ระเบียบของหลักสูตรสมัยนั้นกำหนดว่าผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 80 % จึงมีสิทธิสอบ ซึ่งมีปัญหากับผู้เรียนมากในเรื่องเวลาเรียนไม่พอ เนื่องจากในช่วงที่โรงงานมีงานพิเศษต้องทำนอกเวลา

ข. ปัญหาสถานที่สำหรับศึกษา โดยเฉพาะคนงานที่พักอยู่ร่วมกันห้องละหลายๆ คน การเปิดไฟห้องหนังสือขณะคนอื่นต้องการนอนหรือการขาดสมาธิจากการที่เพื่อนส่งเสียง

กัทำให้ผลการเรียนไม่ดีพอ จึงทำให้เลิกเรียนไปเลย

ค. ปัญหาที่ชั้นเรียนมีผู้เรียนน้อยกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (20 คน) ทำให้ห้องยุบชั้นเรียน

ง. ปัญหาครูผู้สอนลาออกกลางคันเมื่อได้รับงานที่มั่นคงกว่า

ในปัจจุบันนี้กรมการศึกษานอกโรงเรียนถึงแม้ยังไม่ได้จัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานโดยตรงเหมือนกับโครงการโรงเรียนผู้ใหญ่ในโรงงาน แต่ก็มีการโครงการต่างๆ ที่ผู้ใช้แรงงานสามารถได้รับความรู้ เช่น โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ โครงการศึกษาแบบผู้ใหญ่เบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 ตามวิทยุและไปรษณีย์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

ในส่วนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้ามั่นคง โดยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำทางวิชาการเกี่ยวกับเทคนิคและกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ ให้การฝึกอบรมและคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการที่ทันสมัย (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2524 : 9) โดยทั่วไปแล้วจะมุ่งเน้นให้การฝึกอบรมแก่ฝ่ายนายจ้างหรือลูกจ้างระดับบริหาร แต่ในส่วนที่ถึงผู้ใช้แรงงานก็จะมีรูปของเอกสารสิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการโดยเน้นวิชาชีพในโรงงาน นอกจากนี้ยังเปิดอบรมตามความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม พร้อมทั้งจัดให้มีการติดตามและประเมินผลด้วย (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2524 : 15)

นอกจากหน่วยงานราชการระดับกรมต่าง ๆ นี้แล้ว สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาก็จัดการศึกษาให้แก่ผู้ใช้แรงงานอยู่เสมอ เช่น ศูนย์พัฒนาแรงงานและการจัดการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการศึกษาวิชาแรงงานสัมพันธ์ การบริหารงานบุคคล วิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนในแขนงวิชาแรงงาน กิจกรรมที่จัดก็มีการฝึกอบรม สัมมนาผู้ใช้แรงงานระดับผู้นำแรงงาน และเผยแพร่ความรู้ในรูปของเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และบริการห้องสมุดค่านแรงงาน (ศูนย์พัฒนาแรงงานและการจัดการ 2526 : 2-5) สำหรับที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็ได้จัด "โครงการแรงงานสัมพันธ์" นั้นขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาอบรมทางด้านแรงงานสัมพันธ์ สำหรับฝ่ายจัดการและสหภาพแรงงานดำเนินการวิจัยทางด้านแรงงานสัมพันธ์ และให้คำปรึกษา

ทางด้านกรรงานสัมพันธ์ หลักสูตรที่จัดอบรมได้แก่ หลักสูตรกรรงานสัมพันธ์เบื้องต้น หลักสูตรกรรงานสัมพันธ์สำหรับสภาพกรรงาน (สุภาพร จันทรจำเริญ 2524 : 46) สถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาอบรมสำหรับผู้ใช้กรรงานอีกแห่งหนึ่งก็คือ โครงการเสริมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2517 เพื่อให้การศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น หมวดกฎหมาย หมวดเศรษฐกิจ หมวดสังคม และ รัฐศาสตร์ อีกทั้งหมวดกรรงาน จากกรรงานบันทึกข้อมูลผู้เข้ารับกรรอบรมรุ่น 1-6 จำนวน 972 คน เป็นผู้ใช้กรรงานโดยตรงและถูกจ้างทั่วไปรวม 763 คน (ร้อยละ 79) นอกจากนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังได้จัดตั้งสถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาามมนุษย์ในประเทศไทยทั้งทางด้านกรรงาน การบริหารกรรงาน บุคคล ด้านสวัสดิการกรรงาน และการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์

2. บทบาทของหน่วยงานอื่นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้กรรงาน

หน่วยงานและองค์การอื่น ๆ มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใช้กรรงานในประเทศไทยมีหลายหน่วยงานทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ หน่วยงานที่สำคัญได้แก่ (กรรงานกรรงาน 2526 : 286)

1. องค์การกรรงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization-ILO) เป็นองค์การในส่วนหนึ่งของสหประชาชาติและประเทศไทยได้เป็นสมาชิกร่วมก่อตั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2462 มีหน้าที่เกี่ยวกับการวางนโยบายและโครงการระหว่างประเทศ เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่และการทำงานให้ดีขึ้น เพิ่มพูนโอกาสกรรงานทว่าและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานกรรงานระหว่างประเทศ วางโครงการ ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการระหว่างประเทศ ได้เข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่รัฐบาล นับเป็นหน่วยงานที่มีส่วนร่วมสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่กรรงานไทยมาตลอดจนปัจจุบัน

2. สถาบันการศึกษาเสรีเอเชียอเมริกัน (Asian American Free Labour Institute-AAFLI) เป็นสถาบันอิสระที่ดำเนินการโดยให้ความช่วยเหลือแก่สภาพกรรงานและสหกรรณในกลุ่มโลกเสรีโดยตรง

3. มูลนิธิฟรีดริชเอแบร์ท (Friedrich Ebert Stiftung-FES) เป็นมูลนิธิของเยอรมัน ก่อตั้งโดยพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล

เยอรมันในสมัยนั้น ค่าเนื้องานในประเทศไทยโดยการให้การศึกษอบรมค่านการเมือง และสังคมแก่ลูกจ้างคนงานและผู้นำสหภาพแรงงานไทยโดยวิธีการจัดอบรมให้การศึกษาอบรมเอง และให้เงินทุนแก่สหภาพแรงงานไปจัดการศึกษาอบรมโดยตรง

4. มูลนิธิเยอรมันเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ (German Foundation for International Development) เป็นองค์การกึ่งราชการของเยอรมัน ค่าเนื้องานโดยให้ความร่วมมือและช่วยเหลือทางด้านวิชาการในด้านการส่งเสริมพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

5. มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) เป็นองค์การเอกชนที่ค่าเนื้องานโดยให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษาและการบริการสังคมแก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ

6. องค์การภราดรภาพของนักสหภาพแรงงานเอเชีย (Brotherhood of Asian Trade Unionist - BATU) เป็นสำนักงานสาขาของสหพันธ์แรงงานโลก (World Conderation of Labour W.C.L) ค่าเนื้องานโดยให้การศึกษอบรมแก่ลูกจ้างคนงานในประเทศไทย และให้ทุนการศึกษาแก่ผู้นำสหภาพแรงงานไทยไปศึกษอบรมหรือดูงานในกลุ่มประเทศเอเชีย

7. สหพันธ์แรงงานผู้ปฏิบัติงานขนส่งระหว่างประเทศ (International Transport Workers Federation - ITF) ค่าเนื้องานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในกิจการขนส่งทุกประเภท โดยให้การศึกษอบรมแก่ผู้นำสหภาพแรงงานและสมาชิกสหภาพแรงงานในกิจการขนส่ง

8. สหพันธ์แรงงานผู้ปฏิบัติงานโลหะระหว่างประเทศ (International Metal Workers's Federation-IMF) ค่าเนื้องานโดยมุ่งเน้นกำลังของสหภาพแรงงานโลหะของประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมในสังคมและให้ความช่วยเหลือเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลกระทบต่อคนงานในอุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ

9. สมาพันธ์สหภาพแรงงานเสรีระหว่างประเทศ (International Confederation for Free Trade Unions-ICFTU) เป็นองค์การระหว่างประเทศของคนงานฝ่ายโลกเสรี ค่าเนื้องานโดยให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาดูงานในต่างประเทศ

แก่ผู้นำสหภาพแรงงานและสมาชิกในประเทศโดยตรง และให้ทุนแก่สหภาพแรงงานไป
ดำเนินการจัดการศึกษาอบรมและสัมมนาต้านแรงงานแก่ลูกจ้าง คนงาน

10. สหพันธ์สหภาพแรงงานแห่งโลก (World Federation of Trade Unions-WFTU) เป็นองค์การค้านแรงงานระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศสังคมนิยม
ดำเนินการโดยให้ทุนการศึกษาและดูงานต้านแรงงานในกลุ่มประเทศสังคมนิยมแก่ผู้นำสหภาพ
แรงงานและสมาชิก

11. สหพันธ์แรงงานผู้ประกอบการอาชีพอาหารและบริการที่เกี่ยวข้องกับ
อาหารระหว่างประเทศ (The International Union of Food and Allied
Workers' Association-IUF) ดำเนินการโดยให้ความช่วยเหลือทางค้ำเงินทุน
และวิชาการเกี่ยวกับการให้การศึกษอบรมแก่ผู้นำสหภาพแรงงานและลูกจ้างคนงานใน
กิจการที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เครื่องดื่ม น้ำตาล สุรา และยาสูบ

12. สหพันธ์แรงงานครูเสรีระหว่างประเทศ (Federation of Teachers'
Unions - IFTU) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นโดย
สหภาพแรงงานผู้ประกอบการ

13. สหพันธ์แรงงานผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับไปรษณีย์และโทรคมนาคมระหว่าง
ประเทศ (Post Telephone and Telegraph International-PTTI)

14. สถาบันแรงงานญี่ปุ่น (Japan Institute of Labour-JIL)
เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานทางด้านการศึกษา
วิจัยค้านแรงงาน เพื่อส่งเสริมระบบการแรงงานสัมพันธ์ และความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
ลูกจ้างคนงาน ฝ่ายจัดการ รัฐบาล และสาธารณะ

15. สหพันธ์สิ่งทอเอเชีย (Textile Worker Asian Regional
Organization-TWARO) เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยสหภาพแรงงานกิจการสิ่งทอใน
ภาคเอเชีย ดำเนินการโดยให้ทุนแก่ผู้นำสหภาพแรงงานในกิจการสิ่งทอไปศึกษาอบรมและ
ร่วมประชุมค้านแรงงานในกลุ่มประเทศสมาชิก เป็นต้น

16. หน่วยงานทางศาสนา ได้แก่ สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย ดำเนิน
การภายใต้ "โครงการบริการและพัฒนาแรงงาน" มุ่งให้การศึกษาด้านวิชาการแรงงาน

เบื้องต้นแก่ผู้ใช้แรงงานภาคเอกชนที่ไม่มีสหภาพแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

17. องค์การ/กลุ่มของผู้ใช้แรงงาน ได้แก่ "สภาองค์การลูกจ้างและสภาแรงงานแห่งประเทศไทย" สภาองค์การลูกจ้างแรงงานแห่งประเทศไทย ทั้ง 2 หน่วยงานนี้ได้จัดการให้การศึกษาให้สำหรับสหภาพแรงงานที่เป็นสมาชิกในเรื่องความรู้ด้านการบริหารสหภาพแรงงาน บทบาทของสหภาพแรงงานกับการพัฒนาประเทศ เป็นต้น

18. สหภาพแรงงาน บทบาทของสหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นองค์กรของผู้ใช้แรงงานโดยตรงในด้านการจัดการศึกษาสำหรับลูกจ้างนั้น ผศ.ศุภชัย มนต์ไพบูลย์ (Supachai Manusphaibool 1981 : 3 อ้างถึงใน สุภาพร จันทรจำเริญ 2524 : 48) ได้ให้ความเห็นว่า หลายสหภาพแรงงานได้เพิ่มความรู้ความสามารถในการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับสมาชิกของตนได้มากขึ้น โดยการจัดร่วมกับกรมแรงงานบ้าง จัดกิจกรรมด้วยตนเองบ้าง เช่น สหภาพแรงงานพนักงานการทำเรือ, สหภาพแรงงานไฟฟ้านครหลวง, สหภาพแรงงานสำนักงานสลากกินแบ่งฯ เป็นต้น สำหรับสภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย ก็ได้จัดโปรแกรมสำหรับสหภาพแรงงานที่จัดตั้งใหม่ในวันหยุด แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมด้านการศึกษาของสหภาพแรงงานนั้นยังคงต้องขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือทางการเงินจากฝ่ายนายจ้างหรือองค์กรต่างประเทศ (Foreign agencies)

19. หน่วยงานเอกชนอื่น ๆ เช่น สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ส.ส.ส.) กลุ่มเพื่อนหญิง คณะกรรมการยุติธรรม (ย.ส.) ศูนย์พัฒนาวัฒนธรรมแห่งชาติแห่งเอเชีย (ACFORD) เป็นต้น

- ค่านี้อาชีวศึกษา

เนื้อหาวิชาที่จะจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานนั้น มีผู้ให้แนวคิดและหลักการในเรื่องนี้ไว้มากพอสมควร ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าเนื้อหาวิชาจะเน้นหนักไปใน 3 ด้าน คือ ค่านวิชาสามัญ ค่านทักษะวิชาชีพ และค่านวิชาความรู้ทั่วไป ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานการสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน (2517 : 18) ถึงแนวการสอนและฝึกอบรมบุคคลกลุ่มที่อยู่นอกระบบโรงเรียนว่า ควรจะครอบคลุมในเรื่อง

- ก) สอนให้อ่านออกเขียนได้ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ
- ข) สอนอาชีวศึกษา
- ค) ฝึกอบรมในวิชาชีพเพิ่มเติม หมายถึง อบรมผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว แต่จะต้องปรับตัวให้ทันกับวิทยาการสมัยใหม่เพื่อความก้าวหน้าต่อไป
- ง) ฝึกอบรมเพื่อรับกับการพัฒนาการของบ้านเมือง
- จ) ฝึกอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี
- ฉ) ฝึกอบรมในด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ตลอดจนนันทนาการ

จากการศึกษาของสมพร ใจฟุ้ง (2521 : 18) พบว่า องค์การเกี่ยวกับแรงงานและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใช้แรงงานอย่างกว้างขวาง โดยมีจะครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

- ก) อบรมเกี่ยวกับวิธีทำงาน การใช้เครื่องมือ การป้องกันอุบัติเหตุ เพื่อช่วยให้คนงานสามารถปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ข) ฝึกอบรมเกี่ยวกับเจตคติที่ถูกต้อง ฝึกวินัย ฝึกนิสัยที่ดีในการทำงาน และฝึกความรับผิดชอบ
- ค) อบรมความรู้ทั่วไป ทั้งที่เกี่ยวกับแรงงาน การบริหารองค์การเกี่ยวกับแรงงาน และวิชาการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม
- ง) สอนวิชาสามัญเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และเพื่อยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น

เอกศักดิ์ เจษฎาภิบาล (2521 : 161 - 162) ได้ศึกษาพบว่า ในเนื้อหาความรู้ทั่วไปนั้น ควรจะเน้นหนักในเรื่องการปฏิบัติตนของผู้ใช้แรงงานคือนายจ้าง สิทธิในการทำงานและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ผู้ใช้แรงงานพึงได้รับ ความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์ ซึ่งในความรู้ทั่วไปนี้ ความแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ในส่วนของโครงการแรงงานระบุไว้ว่า การให้การศึกษารื่องความปลอดภัยในการทำงานนับเป็นมาตรฐานเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการป้องกันภัยต่าง ๆ ในโรงงาน ดังนั้นจึงถือได้ว่าการศึกษารื่อง

ความปลอดภัยในการทำงานเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกที่ต้องเร่งรัดให้มีการเผยแพร่ให้แก่ นายจ้างและผู้ใช้แรงงานก่อน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 294)

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหา วิชาที่จัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานออกเป็นประเภทหลัก 4 ประเภท (1976 : 17-20)

ก) การศึกษาอบรมขั้นพื้นฐาน (Basic Skills) เป็นการให้การศึกษา วิชาสามัญ เพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และ/หรือการเพิ่มพูนความรู้ในระดับสูงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแรงงาน การที่จะให้ความรู้พื้นฐานให้สมาชิกสหภาพได้มีความคิด อ่านที่กระจ่าง มีความรู้คณิตศาสตร์พื้นฐาน มีความสามารถในการพูด แสดงความคิดเห็นได้ เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์มากสำหรับสหภาพแรงงาน

ข) การศึกษาอบรมทางด้านเทคนิคและวิชาชีพ (Technical & Vocational Training) เป็นการให้การศึกษาเพื่อการฝึกทำงานและการพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อให้มีความรู้ในงานมากขึ้น

ค) การศึกษาอบรมทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Social & Economic Education) เป็นการให้การศึกษาทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิชาการแรงงานและ สังคมของประเทศ รวมทั้งการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และปัญหาของคนในสังคมโดย ทั่วไปด้วย ทั้งในฐานะที่เขาเป็นผู้ใช้แรงงาน และในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ

ง) การศึกษาอบรมทางด้านวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ (Cultural and Scientific Education) เป็นการศึกษสำหรับผู้ใช้แรงงานที่ได้ขยายขอบเขตให้ กว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากการเรียนหรือการฝึกอบรมในห้องแล้ว คือ ขยายไปถึงการ อบรมพิเศษ ทางด้านวัฒนธรรมและนันทนาการ เช่น การละคร วิทยุ คนตรี เป็นต้น ซึ่ง ลักษณะเช่นนี้มักพบมากในประเทศที่พัฒนาแล้ว

- ด้านรูปแบบของกิจกรรม

ในการจัดรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ผู้ใช้ แรงงานนั้น เอกศักดิ์ เจษฎาอภิบาล (2521 : 161) เสนอในรูปแบบของการพิมพ์ เอกสารให้ความรู้ฉบับเล็ก ๆ เพื่อกระจายสู่ผู้ใช้แรงงานได้ทั่วถึง และเสนอให้มีการ

อภิปรายหรือปาฐกถาโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาให้ผู้ใช้แรงงานได้รับฟัง

วารกรณ์ บวรศิริ (2525 : 10 - 11) ได้ศึกษาค้นพบว่า การฝึกอบรมเพิ่มเติมในขณะปฏิบัติงานนั้นมีผลเป็นอย่างมากในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และความก้าวหน้าในการทำงาน จึงเสนอรูปแบบการฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงานว่าเหมาะสมอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงาน

บุญญศักดิ์ ใจจงกิจ (2525 : 35) เสนอว่า รูปแบบการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานจะต้องมีการจัดทำประกาศหลักสูตร จักรระบบ เครือข่ายฝึก เสร็จแล้วมีการสอบฝีมือตามมาตรฐานฝีมือแรงงานต่าง ๆ

อัญมณี บุรณกานนท์ (2526 : 238) ได้วิจัยพบว่า รูปแบบของการศึกษาที่ผู้ใช้แรงงานต้องการ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การฝึกอบรมเป็นชั้นเรียนมีวิทยากรเป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 31.95) อันดับสองคือ จัดให้มีหนังสือสำหรับอ่านเอง (ร้อยละ 16.92) อันดับสามคือ การจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ร้อยละ 14.10) อันดับสี่คือ จัดกลุ่มพูดคุยกันเอง (ร้อยละ 11.84) อันดับห้าคือ การจัดทำประกาศสำหรับนักศึกษาเอง (ร้อยละ 9.40) นอกจากนี้มีการเสนอจัดทำชุดความรู้แบบเบ็ดเสร็จ (ร้อยละ 6.39) มีการจัดการศึกษาทางวิทยุและโทรทัศน์ (ร้อยละ 6.20)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุตสาหกรรมสิ่งทอของไทย

อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญมากสำหรับประเทศไทย เพราะสามารถทำเงินตราเข้าประเทศได้เป็นอันดับสองรองจากสินค้าเกษตร คือ ข้างนับแต่ปี พ.ศ. 2510 อุตสาหกรรมสิ่งทอได้ขยายเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 25 ของอุตสาหกรรมทั้งหมดของประเทศ การส่งออกในปี พ.ศ. 2527 เพิ่มขึ้นในสัดส่วนร้อยละ 25 ของมูลค่าส่งออกรวมเป็นเงินถึงหนึ่งหมื่นเก้าพันหนึ่งร้อยสี่สิบเก้าล้านบาท (เข็มชัย เหมะจันทร์ 2529 : 81)

ตลาดการส่งออกที่สำคัญของไทยคือสหรัฐอเมริกา ประเทศในประชาคมยุโรปและประเทศตะวันออกกลาง โดยแบ่งตลาดส่งออกเป็น 2 แบบคือ ตลาดที่มีการกำหนดโควต้าและตลาดที่ไม่มีการกำหนดโควต้า ปัจจุบันอุตสาหกรรมสิ่งทอมีผู้ใช้แรงงานมากที่สุดคือ มีถึง 343,000 คน (สิ่งทอ : ฐานใหญ่ของอุตสาหกรรมไทย 2526 : 23) เป็นตลาดแรงงานที่ใหญ่ที่สุดในอุตสาหกรรมทั้งหมดของประเทศไทย มีบริษัทที่เกี่ยวข้องในการผลิตสิ่งทอกว่า 1,500 บริษัท มีเครือข่ายการผลิตสิ่งทอที่ซับซ้อนหลายชั้นค่อนข้างจำเป็นต้องลงทุนสูงมาก ทำให้กำลังการผลิตอยู่ในกลุ่มบริษัทผู้ผลิตใหญ่ ๆ เพียงไม่กี่กลุ่ม สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสิ่งทอมีด้วยกัน 5 สมาคมคือ สมาคมผลิตภัณฑ์ใยสังเคราะห์ สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย สมาคมอุตสาหกรรมทอผ้าไทย สมาคมผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป และสมาคมไหมไทยทุกสมาคมเป็นสมาชิกของสมาพันธ์สิ่งทอไทย (Thai Textile Federation) ซึ่งมีหน้าที่จัดการต่อรองระหว่างรัฐบาลและระหว่างสมาชิกด้วยกัน

อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมประเภทแรกที่ทุกประเทศจะต้องดำเนินการก่อน ทั้งนี้เนื่องมาจากมูลเหตุสำคัญคือ

1. ทุกประเทศเคยทำอุตสาหกรรมสิ่งทอด้วยมือแบบครัวเรือนมาก่อนจึงไม่ยากที่จะดำเนินการต่อไปด้วยการใช้เครื่องจักร
2. อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมจำเป็น เป็นปัจจัยที่ 2 ในการดำรงชีวิตรองจากอุตสาหกรรมปัจจัยที่ 1 คืออุตสาหกรรมประกอบอาหาร

ในค่านายได้ประชาชาติที่มาจากอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมสาขาอื่น ๆ แล้วจะพบว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มมีมูลค่าเป็นอันดับ 1 ตามตารางนี้

ตารางที่ 1 รายได้ประชาชาติตามราคาตลาด ของสาขาอุตสาหกรรม

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทอุตสาหกรรม	2522	2523	2524	2525	2526	% 2625
สิ่งทอและเสื้อผ้านุ่งห่ม	20,683	25,986	30,407	32,511	35,249	20.43
อาหาร	16,094	19,543	24,518	23,739	22,871	13.26
รถยนต์ อุปกรณ์ขนส่ง	9,214	11,419	14,247	14,877	18,006	10.43
เหล็กและเครื่องจักร	9,264	10,919	10,713	13,654	13,951	8.09
น้ำมัน ผลิตภัณฑ์น้ำมัน	11,531	14,534	17,541	15,808	13,670	7.92
เคมี เคมีภัณฑ์	6,862	9,170	10,982	12,119	13,282	7.70
ผลิตภัณฑ์แร่โลหะ	7,026	8,561	9,980	11,273	12,319	7.14
ยาสูบ ยานัตถุ	7,021	7,983	10,009	10,215	10,983	6.37
อื่น ๆ	22,045	26,403	29,875	30,463	32,201	18.66
	109,740	134,515	158,272	164,659	172,532	100.00

ที่มา : รายได้ประชาชาติ ฉบับ 2526 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อุตสาหกรรมสิ่งทอยุครัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325

สมัยโบราณการปั่นฝ้าย-ทอ และการทอผ้าด้วยเครื่องมือพื้นเมืองง่าย ๆ เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว ซึ่งทุกครัวเรือนจะต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา เช่น เกี่ยวกับการหุงข้าวทำกับข้าวกินทุกวัน

สมัยรัชกาลที่ 1 (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช 2325 ถึง 2352) อุตสาหกรรมสิ่งทอก้าวหน้าไปได้ไม่มาก เพราะในปี 2328 ไทยต้องทำศึกหนักกับพม่าอันเป็นศึกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์สงครามไทย-พม่า กล่าวคือพม่าระดมกองทัพ 9 กองทัพยกเข้ามาบุกไทยตั้งแต่เมืองลำปางถึงเมืองกลาง แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 1 จึงทรงสามารถตีกองทัพใหญ่พม่าที่ทุ่งลาดหญ้าแตกยับเยินและทัพพม่าอื่นก็แตกในภายหลัง ทั้งนี้คนไทยก็เริ่มปลูกฝ้ายเป็นงานใหญ่ และฝ้ายถูกเก็บอากรสมพัศตรไร่ละ 1 สลึง (คืออากรเก็บจากคันไม้เสงเพรงหรือไม้ล้มลุก)

สมัยรัชกาลที่ 2 (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย 2352 - 2367) การปลูกฝ้ายได้ขยายเนื้อที่ปลูกออกไปมากถึง 32 เมือง (ตามบันทึกเหตุการณ์ของนายจอห์น ครอบเฟอร์ค หุตอังกฤษมายังประเทศสยาม) เมืองที่สันนิษฐานว่าปลูกได้มากตามลำดับคือ เมืองหล่มสักคี ราชบุรี เพชรบูรณ์ พิษัย และพิษณุโลก ซึ่งเมืองเหล่านี้ได้ถูกเกณฑ์ให้ทอผ้าชาวส่งให้หลวงเพื่อเอาไปย้อมทำสบงจีวรถวายพระเนื่องในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ รัชกาลที่ 1 คือเมืองหล่มสักคีถูกเกณฑ์ผ้าขาว 2,000 ผืน ราชบุรีถูกเกณฑ์ 1,000 ผืน เพชรบูรณ์ 700 ผืน พิษัย 700 ผืน และพิษณุโลก 400 ผืน

ฝ้ายจำนวนมากมายจากเมืองต่าง ๆ ถูกลำเลียงมาขายยังกรุงเทพฯ เพราะขายง่ายและราคาดี คือฝ้ายคอก ซื้อขายกันในราคาหาบละประมาณ 8 - 13 บาท การปลูกฝ้าย, การทอผ้ารุ่งเรืองมากในรัชกาลนี้

อย่างไรก็ตามคุณภาพของผ้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟอกย้อมผ้าและการพิมพ์ผ้า ยังจัดอยู่ในขั้นที่ยังไม่ดี นายจอห์น ครอบเฟอร์ค (คนไทยสมัยนี้เรียกเพี้ยนเป็นการะผิด) ได้ได้กล่าวถึงการทอผ้าฝ้ายผ้าใหม่ว่า ฝีมือไม่ดี เนื้อผ้าหยาบ ผ้าสีตกง่ายมาก และการพิมพ์ผ้าเป็นลวดลายนั้นยังไม่มี แสดงว่าสมัยนั้นยังไม่รู้จักวิธีพิมพ์ผ้า

การค้ากับต่างประเทศในรัชกาลที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นการค้ากับประเทศจีน

สินค้าที่ส่งออกมีมากมายหลายชนิดและมีฝ่ายรวมอยู่ด้วยเสมอ ฝ่ายส่งออกเสียอากรขาออก หาบละ 2 สลึง ในบางปีส่งไปเกาะไหหลำถึง 20,000 หาบ สำหรับสินค้าสิ่งทอนำเข้า จากเมืองจีนก็มีไหมดิบ ผ้าและแพรหลายชนิด จากสิงคโปร์และมะลายูก็มี ผ้าลวดลาย ผ้า เนื้อละเอียด จากอินเดียนและชวาและจากอังกฤษเป็นประจำ

สมัยรัชกาลที่ 3 (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว 2367 - 2394) อุตสาหกรรมสิ่งทอเริ่มย่ำเท้าอยู่กับที่ กล่าวคือ การทอผ้ากับการฟอกย้อมและการพิมพ์ผ้า ยังสู้ต่างประเทศไม่ได้ เพราะผ้าเทศมีสีสวยสดงดงาม เช่น ผ้าคาคอกผู้หญิง เสื้อเอว ชั้นใน โสร่งลวดลายดอกไม้แบบมะลายูและชวา ความจริงผ้าเทศเหล่านี้ทนทานสู้ผ้าไทย ไม่ได้ แต่คนก็นิยมเพราะสีมันสวยสดและไม่ค่อยตก

สมัยรัชกาลที่ 4 (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2394 - 2411) เกิดเหตุการณ์ที่เรือสำเภาของไทยโดยคนไทยนำสินค้าและเครื่องราชบรรณาการไปถวายฮ่องเต้ของจีนตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมาหลายร้อยปีจากกลับจากกรุงปักกิ่งถูกไทยถูกโจรจีน ปล้นระหว่างทาง สินค้าที่นำกลับเสียหายมาก ทางกรจีนจับตัวคนร้ายไม่ได้ ตั้งแต่นั้นมา ทำให้การค้าขายประเทศไทย-จีนต้องเสื่อมทรามลงอย่างรวดเร็ว และทำให้การส่งผ้าไทยไปขายยังเมืองจีนต้องชะงักไปด้วย พระองค์ทรงเปลี่ยนนโยบายขายเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา เคนมาร์ค โปรตุเกส ฮอลันดา ฯลฯ โดยยอมให้สิทธิและความสะดวกต่าง ๆ เช่น สิทธิในการค้า สิทธิการเก็บภาษีนำเข้า ซึ่งไทยจะเก็บได้ในอัตราไม่เกิน 3 % (สมัยนั้นเรียกว่า "แปะลิ้นซา" แปลว่า ร้อยชักสาม)

สมัยรัชกาลที่ 5 (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 2411 - 2453) มีการปกครองประเทศตามแบบอย่างตะวันตก การพัฒนาบ้านเศรษฐกิจและสังคมได้กระทำกันอย่างรีบเร่ง เช่น การคลัง ภาษีอากร การคมนาคม การเกษตรและการอุตสาหกรรม มีการส่งเสริมผ้าไหมโดยผ่านรัฐบาล รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้ส่งเสริมการเลี้ยงไหม เป็นการใหญ่ ในปี 2444 กระทรวงเกษตรราธิการได้จ้างผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นมาช่วยทำการทดลองทำสวนหม่อนเลี้ยงไหม และจ้างหญิงชาวญี่ปุ่นนำเครื่องสาวไหมชนิดหมุนด้วยมือและใช้เท้าเหยียบมาฝึกสอน ปี 2446 ได้ยกแผนกไหมขึ้นเป็นกรมช่างไหม ในปี 2448 ได้ขยายตั้งโรงเรียนช่างไหมขึ้นหลายจังหวัด คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และร้อยเอ็ด

อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นแผ่นดินรัชกาลที่ 5 การส่งเสริมไหมอย่างใหญ่โตก็เสื่อมลง

และต้องเลิกลมไปเพราะรัฐบาลในสมัยต่อมาได้เปลี่ยนโครงการการบำรุงด้านเกษตรหนักไปทางอื่น และเนื่องด้วยอุปสรรคอื่นอีกหลายอย่างในการบำรุงเลี้ยงไหม

สมัยรัชกาลที่ 6 (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2453 - 2468) สมัยนี้เป็นสมัยแพชชั่นเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ผ้าสีสดสวยจากเปอร์เซีย ผ้าลายจากอินเดีย ผ้าแพรสะไบเฉียง มีลายดอกเด่น ผ้าย่ำมะหาว (ผ้าลายอย่างก็จากอินเดีย) สวยงามมาก มีขายเกลื่อนกลาด ส่วนผ้าขาวกับผ้าแพรแปลก ๆ ยังซื้อจากญี่ปุ่นและจีนเป็นประจำ ผู้นำแพชชั่นก็คือพวกชาววังนั่นเอง พวกชาววังมีความรู้ในการทกแต่ง เลือกผ้าเอามาประดิษฐ์แพชชั่นแปลก ๆ การเย็บปักถักร้อยนั้นชาววังเป็นผู้นำทั้งสิ้น แม้การเย็บตะเข็บก็เก่งกว่าพวกนอกวัง เช่น การตัดเย็บผ้าสบงจีวรให้ถูกต้องตามวิสัยสงฆ์ พวกร้านค้าแถวเสาชิงช้าจะต้องส่งไปตัดเย็บในวัง การปักค้าย ปักไหม ปักคิ่น ก็ต้องส่งไปให้ชาววังทำ

การทอผ้าด้วยกี่พื้นเมืองง่าย ๆ ยังคงเป็นอุตสาหกรรมครอบครัวของไทยอยู่ตลอดมาจนถึงกลางสมัยรัชกาลที่ 6 การพัฒนาการทอผ้าได้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง โดยมีพวกจีนแนะนำเครื่องทอผ้าแบบที่กระตุกมาใช้และติดตั้งอยู่แถบบรรทัดทองและถนนเจริญเมือง ต่อมาไทยก็สามารถผลิตเครื่องทอผ้าที่กระตุกได้ในกรุงเทพฯ และที่จังหวัดนครปฐม เครื่องทอผ้าแบบที่กระตุกทำให้ทอผ้าได้รวดเร็วกว่าที่มือแบบเดิม ใน 1 ชั่วโมงสามารถทอผ้าหน้ากว้าง 36" ได้ 7 - 8 หลา แต่ที่มือทอผ้าได้เพียง 3 - 4 หลาเท่านั้น แม้ที่กระตุกจะวิเศษกว่าที่มือมากแต่ชาวชนบทไทยก็ยังไม่นิยมใช้ เนื่องจากมีหัวโบราณมักยึดคติดั้งเดิมเก่าๆ ไม่ยอมพัฒนาตัวเองทางด้านการค้า อุตสาหกรรม และสังคม คนไทยจึงต้องย่ำเท้าอยู่กับที่เป็นเวลานานับร้อยปี

ปี พ.ศ. 2478 กองทุนอุตสาหกรรม กระทรวงเศรษฐการ ได้เริ่มส่งเสริมอบรมการทอผ้าด้วยกี่กระตุกในบางจังหวัด และใน พ.ศ. 2482 ได้ขยายการอบรมออกไปอีก 16 จังหวัด แต่ชาวบ้านส่วนมากก็ยังไม่นิยม

อุตสาหกรรมสิ่งทอด้วยเครื่องจักร

ประเทศไทยเริ่มมีไฟฟ้าใช้เมื่อ พ.ศ. 2432 โดยบริษัทสยามอีเลคทริซิตีตั้งโรงไฟฟ้าขึ้นที่วัดเลียบพร้อมกับมีการเคเบิลรางไฟฟ้าด้วย เครื่องจักรทอผ้าได้เริ่มมีใช้บ้างเมื่อปลายรัชกาลที่ 6 โดยชาวจีนจากเชียงใหม่เข้ามา และยังมีการตั้งชานาญการ

ใช้เครื่องทอที่กระดูกไค้พยายามดัดแปลงใช้มอเตอร์ไฟฟ้าติดความกับเครื่องทอที่กระดูกข้าง แต่ได้ผลน้อยจึงเลิกกันไป

อุตสาหกรรมทอผ้าด้วยเครื่องจักรเริ่มเป็นล่ำเป็นสันเมื่อ พ.ศ. 2478 โดยการเปิด "โรงงานฝ้ายสยาม" (ปัจจุบันคือ องค์การทอผ้าของกระทรวงกลาโหม) ซึ่งนำเครื่องจักรทอผ้าเข้ามาใช้ผลิตผ้าและสำลีสำหรับใช้ในราชการทหาร ระยะเวลาเดียวกันเครื่องจักรทอผ้าจากต่างประเทศก็หลั่งไหลเข้ามามากทุกปี เป็นการเปิดศักราชอุตสาหกรรมทอผ้าสมัยใหม่ โรงงานทอผ้าตั้งอยู่ในใจกลางเมืองทั้งสิ้น แหล่งทอผ้าใหญ่ที่สุดอยู่ที่คลองเตย เพราะอยู่ใกล้ท่าเรือ การขนส่งเครื่องจักรจากท่าเรือมาตั้งที่คลองเตยย่อมสะดวกดีและเมื่อทอเป็นผ้าแล้วก็ขนมาลงเรือส่ง

อุตสาหกรรมสิ่งทอยุคสมัยใหม่

เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2493 โดยมีผู้เริ่มนำเครื่องจักรปั่นด้ายจากต่างประเทศเข้ามาปั่นด้ายฝ้ายเป็นครั้งแรก คือ

1. โรงงานเกียกกายของกรมเกียกกายทหารบก นำเครื่องจักรปั่นด้ายเข้ามา 20,000 แคน ทิศที่ตั้งที่เกียกกายและข้างวัดสร้อยทอง
2. โรงงานบุญวันหรือบริษัทพัฒนาภิเศกซ์ไศล จำกัด นำเข้ามา 3,600 แคน
3. ต่อมาอีก 1 ปี มีชาวจีนเซียงไฮ้เข้ามา 8,000 แคน

พอไทยเริ่มมีโรงงานปั่นด้ายก็ถูกโรงงานปั่นด้ายในต่างประเทศทำการโจมตีอย่างหนัก คือในปี พ.ศ. 2495 ปากีสถานได้ส่งด้ายเบอร์ 20 เข้ามาขายถูกถูกละ 55 - 60 บาท ซึ่งขณะนั้นโรงงานปั่นด้ายไทยผลิตด้ายเบอร์ 20 ด้วยราคากันทุนถึง 80 - 83 บาท การที่ปากีสถานสามารถโจมตีได้ก็เนื่องจากรัฐบาลของเขายให้เงินอุดหนุนการส่งออกถึง 30 - 35 % ฉะนั้นชั่วเวลา 1 ปีอุตสาหกรรมปั่นด้ายของไทยก็ล้มละลาย กล่าวคือ โรงงานของชาวเซียงไฮ้ต้องเลิกกิจการ โรงงานเกียกกายก็ย้ายแต่เป็นรัฐวิสาหกิจจึงประคองตัวขาดทุนอยู่ได้ ส่วนโรงงานบริษัทพัฒนาภิเศกซ์ไศล จำกัด ก็ล้มลุกคลุกคลานขาดทุนอยู่เรื่อยมา ในปี 2497 นายสุกรี โพธิ์รัตนังกูร นักธุรกิจใจสู้ได้ขอเช่าโรงงานปั่นด้ายวัดสร้อยทอง ทำการผลิตด้ายฝ้ายและตั้งชื่อบริษัทใหม่ว่า บริษัทไทยคอตทอนมิลล์ จำกัด

ในปี 2498 รัฐบาลจึงได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดยกระทรวงเศรษฐการได้ควบคุมการนำเข้าค้าขายทุกชนิดเมื่อกันยายน 2498 ต่อมาเมื่อการโจมตีจากต่างประเทศค่อยเพลาลง กระทรวงพาณิชย์ในปัจจุบันจึงผ่อนคลายการควบคุมเส้นค้าขายนำเข้าเพื่อให้เหมาะสมกับการอยู่รอดของอุตสาหกรรมบ้านค้าขายในประเทศ อุตสาหกรรมทอผ้าก็มีสภาวะเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมบ้านค้าขาย

ในปี 2503 พลตรีประมาท อติเรกสาร นักอุตสาหกรรมชาติไทยแท้ได้ร่วมกับโรงงานสิ่งทอขนาดใหญ่ 10 โรง จัดตั้ง "สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย" ขึ้น และได้ก้าวหน้าเป็นลำดับ จนถึงปี 2325 สมาคมฯ มีโรงงานในเครือ 100 โรงงาน ประกอบด้วยประเภทต่าง ๆ 7 ประเภท อุตสาหกรรมสิ่งทอของสมาคมฯ นี้เป็นอุตสาหกรรมบูรณาการ (Integrated Industry) ซึ่งมีสิ่งทอหลายประเภทรวมอยู่ในโรงงานเดียว ทำให้การดำเนินงานมีการคล่องตัวทั้งด้านการผลิตและการจำหน่ายเป็นอย่างดี ถือว่าโรงงานสิ่งทอที่มีการผลิตเพียงประเภทเดียว

ในปี 2526 จำนวนเครื่องจักรสิ่งทอที่สำคัญและมีใช้อยู่ในปัจจุบัน มีจำนวนดังนี้

1. แขนปั่นค้าขายมีจำนวน 1,791,824 แขน ซึ่งรวมทั้งแกนแบบ Open-end 11,924 แขน และแกนไขแล้วนำเข้าจากญี่ปุ่น 51,000 แขน กับนำเข้าจากฮ่องกง 20,000 แขน

2. เครื่องทอผ้ามีจำนวน 58,311 กี่ ในจำนวนนี้เป็นเครื่องทอเซียงกง 11,994 กี่ (เครื่องทอเซียงกงคือเครื่องทอที่ใช้แล้วถูกส่งมาจากต่างประเทศ)

3. เครื่องดักผ้ามีจำนวน 32,783 กี่ ในจำนวนนี้เป็นเครื่องดักเซียงกง 6,060 กี่ เป็นเครื่องดักค้าขายมือ จำนวน 15,083 กี่

จำนวนโรงงานสิ่งทอมีประมาณ 1,560 โรง (ไม่รวมโรงงานทอผ้ากึ่งมือและกึ่งกระตุก) ในจำนวนทั้งหมดนี้รวมทั้งโรงงานของสมาคมสิ่งทอต่าง ๆ 5 สมาคม คือ สมาคมอุตสาหกรรมทอผ้าไทยมี 245 โรง สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยมี 100 โรง สมาคมไหมไทยมี 112 โรง สมาคมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เครื่องนุ่งห่มไทยมี 59 โรง สมาคมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ใยสังเคราะห์มี 6 โรง รวม 522 โรง ที่เหลือ 1,038 โรง ไม่เป็นสมาชิกของ 5 สมาคมนี้ ทั้ง 5 สมาคมนี้ สมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยเป็นสมาคมที่

ผลิตสินค้ามากประเภทที่สุด คือ มีประเภททึบผ้า ย่นผ้า ทอผ้า ถักผ้า ถักแหวน ฟอกย้อม และพิมพ์ผ้าด้วยทองยึก (Textured yarn)

โรงงานทอผ้าไทยเทียน

ที่ตั้ง

เลขที่ 175 หมู่ที่ 9 แขวงตลาดบางเขน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
(ใกล้สนามบินดอนเมือง)

เนื้อที่

ประมาณ 320 ไร่เศษ แบ่งเนื้อที่เป็น 2 ส่วนคือ

- ส่วนพักผ่อน ประกอบด้วยบ้านพักหัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนก หอพักคนงาน ชาย-หญิง อาคารโรงอาหาร สนามฟุตบอล 2 สนาม และสนามบาสเกตบอล 1 สนาม
- ส่วนตัวโรงงาน ประกอบด้วยอาคารสำนักงานและฝ่ายบริหาร อาคารแผนก ย่นผ้า อาคารแผนกทอผ้า และอาคารแผนกย้อมผ้าและตกแต่งสำเร็จ

การถือหุ้น

คนไทยถือหุ้น 55 % อีก 45 % เป็นผู้ถือหุ้นจากญี่ปุ่น (บริษัทซีไอ ซีทีโอ)

กิจการผลิต

บริษัทไทยเทียน จำกัด ผลิตผ้า 2 ชนิด คือ

1. ผ้า Suiting คือผลิตเป็นผ้าหน้ากว้าง 52"-54" และ 58"-60"
2. ผ้า Shitting คือผลิตผ้าหน้ากว้าง 44"-47"

- วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่ใช้ใยสังเคราะห์ Tetoron และ Rayon ผสมกัน มีบางครั้งที่ใช้ฝ้ายหรือไนลอนเป็นวัตถุดิบซึ่งจะผลิตตามการสั่งทำ

- กรรมวิธีในการผลิตผ้าของบริษัทไทยเทียน จำกัด ผลิตเฉพาะขั้นตอน การย่นผ้า การทอผ้าเป็นผืน การฟอกย้อมและการตกแต่งสำเร็จ เท่านั้น ส่วนขั้นตอนที่ 1 คือการผลิตเป็นเส้นใยนั้นทางโรงงานใช้วิธีซื้อวัตถุดิบมาผลิตเลย คือ ใย Tetoron และใย Rayon

- กระบวนการในการผลิตที่สำคัญที่สุดคือ ขั้นตอนการฟอกย้อมและการตกแต่งสำเร็จ เพราะในกระบวนการดังกล่าวเป็นการฟอกผ้าให้ขาว และสามารถติดสีต่าง ๆ ได้ดี ส่วนการตกแต่งสำเร็จนั้นเป็นการทำให้ผ้ามีคุณภาพดี

กิจการตลาด

ส่งจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศให้แก่พ่อค้าส่งต่าง ๆ ซึ่งจะขายได้หมด

และในราคาดี และส่งออกตลาดต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป และตะวันออกกลาง การส่งไปขายต่างประเทศนั้นส่วนใหญ่เป็นการขายในลักษณะเป็นผ้าคืบแล้วเขาจะไปพอกย้อมและแต่งสำเร็จเองแล้วจึงส่งกลับมาขายในประเทศไทยภายหลัง เฉพาะประเทศแถบตะวันออกกลางเท่านั้นที่ส่งผ้าสำเร็จไปจำหน่ายเลย ประเทศที่ผลิตผ้าซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของโรงงานคือเกาหลีใต้และไต้หวัน

ค่านการบริหาร

ในทุก ๆ ปีบริษัทไทยเทีน จำกัด จะมีการวางแผนการผลิตล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ปี โดยพยากรณ์จากยอดการส่งออกและยอดที่พ่อค้าขายส่งสั่งผลิตมายังโรงงาน ปัญหาในค่านการบริหารงานนั้นมันน้อยมากและไม่เคยมีประวัติการนัดหยุดงานของคนงาน มีแต่การผละงานชั่วคราว 1 วันเท่านั้น สาเหตุเนื่องจากไม่พอใจตัวบุคคล (หัวหน้างาน) ทางบริษัทได้นำ D.C. Cercle มาใช้ในการบริหารงานในโรงงานและค่าขวัญที่เห็นคืออยู่ในโรงงานคือ "ชื่อสักดิ์ สามารถ สามัคคี"

ระบบงาน

โรงงานไทยเทีน ประกอบด้วยฝ่ายงานใหญ่ ๆ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายผลิตและฝ่ายบริการ

1. ฝ่ายผลิต ประกอบด้วย
 - ฝ่ายปั่นค้าย
 - ฝ่ายทอผ้าที่ 1 (ทอผ้าสีขาว)
 - ฝ่ายทอผ้าที่ 2 (ทอผ้าสี)
 - ฝ่ายย้อมและตกแต่งสำเร็จ

2. ฝ่ายบริการ (ช่วยผลิต) ประกอบด้วย.-

- ฝ่ายกำลังและซ่อมบำรุง
 - ฝ่ายคลังพัสดุและขนส่ง
 - ฝ่ายบริหาร
- จำนวนคนงานมีทั้งหมด 1,490 คน มีทั้งคนงานประจำและคนงานชั่วคราว จำแนกได้ดังนี้
- คนงานประจำ ลักษณะการจ้างไม่กำหนดระยะเวลาจ้าง มีการฝึกงานและทดลองงานในระยะ 6 เดือนแรกหลังจากนั้นจะถูกบรรจุ

เป็นพนักงานประจำ มีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จเมื่อออกจากงาน ได้รับเงินสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือเมื่อสมรสหรือบวช เงินฌาปนกิจเมื่อพ่อแม่ลูกเมียเสียชีวิต เบี้ยขยันและโบนัสประจำปี คนงานประจำนี้มีจำนวน 1,164 คน คิดเป็นร้อยละ 78.12

- คนงานชั่วคราว ลักษณะการจ้างจะกำหนดระยะเวลาจ้างโดยทำสัญญาทุก ๆ 6 เดือน มีการต่ออายุสัญญาไปเรื่อย ๆ ซึ่งทั้งสองฝ่ายคือ ลูกจ้างและนายจ้างจะบอกเลิกสัญญาได้ แต่ต้องแจ้งก่อน 1 งวดเงินเดือน คนงานชั่วคราวนี้ไม่ได้รับเงินสวัสดิการหรือเงินชดเชยใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีเงินช่วยเหลือประจำปี ปีละ 300 - 400 บาท คนงานชั่วคราวนี้มีจำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 21.88

- คนงานที่เป็นโสดมีจำนวน 836 คน คิดเป็นร้อยละ 56.11 นอกนั้นเป็นคนที่สมรส และอื่น ๆ มีจำนวน 654 คน คิดเป็นร้อยละ 43.89

- ภูมิลำเนาของคนงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลางและกรุงเทพมหานคร รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ตามลำดับ และคนงานที่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สุด

- การเกษียณอายุของคนงาน	คนงานชาย	เกษียณอายุ	50 ปี
	คนงานหญิง	"	42 ปี
	Foreman ชาย	"	55 ปี
	Foreman หญิง	"	47 ปี
	พนักงานและหัวหน้าฝ่าย	"	60 ปี

- วันและเวลาทำงาน - วันจันทร์ - วันเสาร์ หยุดวันอาทิตย์ (มีบางสัปดาห์ที่ทำในวันหยุด)

- เวลาทำงาน แยกเป็นเวลาปกติและเวลาเข้าผลึก
เวลาปกติ 8.00 น - 17.00 น. (พัก 12.00 - 13.00 น.)

เวลาเข้าผลึก ผลึกเข้า 7.00 - 15.30 น.

พัก $\frac{1}{2}$ ชม.

ผลึกบ้าย 15.30 - 24.00 น. พัก $\frac{1}{2}$ ชม.

ผลึกคึก 24.00 - 07.00 น. พัก $\frac{1}{2}$ ชม.

- วิธีการขึ้นเงินเดือนคนงาน คนงานที่เริ่มเข้าทำงานจะได้รับค่าแรงในอัตราขั้นต่ำ วันละ 73 บาททุกคน และในแต่ละปีจะมีการขึ้นค่าแรงตามผลงานและจำนวนวันลา ซึ่งแบ่งตามเกรดดังนี้

เกรด A ได้ขึ้นวันละ 4.50 บาท

เกรด B " 3.75 บาท

เกรด C " 3.00 บาท หรือต่ำกว่านั้นถ้าวันลามาก

เกรด D ไม่ได้ขึ้นเงินเดือนเลย

สวัสดิการ

1. ค่ารักษาพยาบาล คนงานประจำและพนักงานทุกคนมีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลได้หมดถ้าเป็นโรงพยาบาลเอกชนก็เบิกได้ในอัตราที่เท่ากับโรงพยาบาลของรัฐบาล
2. เงินโบนัส จ่ายตามผลกำไรแต่ละปี ในปี 2530 นี้คนงานได้โบนัสคนละ 2 เท่าของเงินเดือน
3. เบี้ยขยัน ได้ประมาณเดือนละ 160 บาท ถ้ามีวันลามากเบี้ยขยันก็ลดลง
4. เงินช่วยเหลือสมรส บวช หรือพ่อแม่ลูกเมียเสียชีวิต รายละ 1,000 บาท
5. บริการห้องพัก ให้คนงานพักฟรี น้ำไฟฟ้า รัศับ Foreman ถ้าไม่อยู่หอพักทางบริษัทมีเงินค่ารถให้ 5 บาทต่อวัน
6. เครื่องแบบ ทางโรงงานแจกผ้าตัดชุดทำงานให้ฟรี
7. อาหารราคาถูกลง ทางโรงงานมีบริการจำหน่ายอาหารในราคาจานละ 2 บาท โดยใช้คูปอง ซึ่งจะไปหักจากเงินเดือนคนงานภายหลัง นอกจากนี้ยังมีร้านค้าเอกชนเข้าไปจำหน่ายในโรงงานโดยควบคุมราคาให้ไม่เกินจานละ 5 บาท
8. ค่ายกีฬา ทางโรงงานมีสนามฟุตบอลให้ 2 สนาม สนามบาสเกตบอล 1 สนามไว้เพื่อการออกกำลังกายของคนงาน
9. ร้านสหกรณ์ เปิดจำหน่ายเครื่องอุปโภคและบริโภคในราคาถูกลง และจะหักจากเงินเดือนเมื่อตอนสิ้นเดือน

10. บริการห้องพยาบาล ทางโรงงานจะมีแพทย์มาตรวจประจำในโรงงานตาม
เวลาดังนี้
จันทร์ - ศุกร์ เวลา 08.00 - 09.00 น. และ
16.00 - 17.00 น.
เสาร์ เวลา 09.00 - 11.00 น.
11. บริการห้องสมุด อยู่ในอาคารโรงอาหาร บริการหนังสือประเภทต่าง ๆ
ให้อ่าน และมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประจำอยู่
12. ด้านการศึกษา มีการอบรมพนักงานและคนงานบ่อย ๆ ในเรื่อง safety
อบรม O.C.C. และอบรมตามแผนกงานเกี่ยวกับงานในหน้าที่ (On
the job training) ส่วนการศึกษาค้นอื่น ๆ ยังไม่มีการเปิดสอน
สำหรับระดับหัวหน้าแผนกมีการส่งไปปฏิบัติงานต่างประเทศ คือ ญี่ปุ่นเป็นประจำ
13. ด้านความปลอดภัยในการทำงาน คนงานทุกคนจะได้รับการ X-ray ปอด
ทุก ๆ ปี ประมาณเดือนพฤษภาคม และมีอุปกรณ์ป้องกันภัยตามแผนกงาน
ต่าง ๆ ได้แก่ หมวกนิรภัย เข็มขัดนิรภัย safety ear ดึงมือหนัง หน้า
กาก เป็นต้น

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรุณพ จินะวัฒน์ (2529) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้
แรงงาน นายจ้าง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนใน
โรงงานอุตสาหกรรมเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็น
จากผู้ใช้งาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและ
เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวนตัวอย่างประชากร 348 คน... เกี่ยวกับการ
จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรม เขตกรุงเทพมหานคร และ
ปริมณฑล 4 ด้าน คือ ด้านบทบาท ด้านรูปแบบของกิจกรรม ด้านเนื้อหา และด้านการบริหาร
การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงาน พบว่า ผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่
กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน
มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วยโดยรวม ๆ ทั้ง 4 ด้าน และเมื่อแยกรายด้านทั้ง 4 ด้าน

แล้ว ความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และเจ้าหน้าที่กรมการศึกษาออกโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วย ยกเว้น นายจ้างมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ไม่แน่ใจในด้านการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนในโรงงาน และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ไม่แน่ใจในด้านเนื้อหา เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในแต่ละด้านโดยการทดสอบรายคู่ พบว่า ด้านบทบาทของการศึกษาในระบบโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่กรมการศึกษาออกโรงเรียนเห็นด้วยมากกว่านายจ้าง ด้านรูปแบบของกิจกรรมเจ้าหน้าที่กรมการศึกษาออกโรงเรียนเห็นด้วยมากกว่า นายจ้างและผู้ใช้แรงงานเห็นด้วยมากกว่าเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านเนื้อหาผู้ใช้แรงงานและเจ้าหน้าที่กรมแรงงานเห็นด้วยมากกว่านายจ้างและเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการบริหารจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนในโรงงาน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษาออกโรงเรียน ผู้ใช้แรงงาน เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเห็นด้วยมากกว่านายจ้าง

สมพร ใจพุ่ง (2521) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารโครงการโรงเรียนในโรงงาน" พบว่า ปี พ.ศ. 2517 กรมแรงงานร่วมกับกรมสามัญศึกษา ทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ในโรงงาน โดยการดำเนินงานของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้แทนกรมสามัญศึกษา กับผู้แทนกรมแรงงาน และผู้แทนนายจ้าง กรรมการจากกรมแรงงานจะทำหน้าที่ประสานงาน กรรมการจากกรมสามัญศึกษาจะทำหน้าที่จัดหาค่าตอบแทนครู และจัดหาครู ส่วนกรรมการจากนายจ้างจะทำหน้าที่จัดผู้เรียน จัดเวลาทำงานให้เหมาะสมกับเวลาเรียน จัดห้องเรียนและอุปกรณ์ โรงเรียนดังกล่าวเปิดเป็นแห่งแรกในโรงงานไทยศุรอาโบ พ.ศ. 2513 จนถึง พ.ศ. 2521 เปิดโรงเรียนทั้งหมด 18 แห่ง แต่ดำเนินการจริงอยู่ 8 แห่ง หลักสูตรที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน มีดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 2 เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้ระยะเวลา 6 เดือน
2. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 เทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 7
3. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
4. หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3 - 4 มีดังนี้

- 4.1 วิชาชีพเป็นวิชาเลือกแทนวิชาสามัญเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และปรับปรุงชีวิต
- 4.2 วิชาสามัญเป็นวิชาเลือก โดยแบ่งตามหลักสูตร เคมีเป็นหลัก สูตรย่อยเพื่อให้เลือกเรียนได้เฉพาะบางส่วนตามความสนใจ ความสามารถ
- 4.3 รวมวิชาเชิงสังคมศาสตร์เข้าด้วยกัน เรียกว่า "สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต"

ปัจจุบันโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ในโรงงานที่เปิดดำเนินการอยู่ไม่มากนักจากการสัมภาษณ์ คุณปิยะพร แคยีนดี เจ้าหน้าที่กองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2530 ได้รับข้อมูลว่า ปัจจุบันมีการดำเนินงานอยู่เพียง 3 แห่งคือ โรงเรียนผู้ใหญ่โรงงานบริษัทไทยน้ำทิพย์ โรงเรียนผู้ใหญ่องค์การค้าคุรุสภา และโรงเรียนผู้ใหญ่ไทยเกรียง ที่อำเภอพระประแดง จ.สมุทรปราการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่เบ็ดเสร็จระดับ 3 และระดับ 4 ส่วนกิจกรรมการศึกษาอื่น ๆ เช่น วิชาชีพ กลุ่มสนใจ ฯลฯ ยังไม่มีการดำเนินการ

สุภาพร จันทร์จำเริญ (2525) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทของสหภาพแรงงานในการให้การศึกษแก่ลูกจ้าง : ศึกษาเฉพาะสหภาพแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากการสอบถามประชาชนสหภาพแรงงานหรือกรมการบริหาร คำนการศึกษารวมของสหภาพแรงงานจากสหภาพ 150 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า สหภาพแรงงานส่วนใหญ่ยังไม่มีความมั่นคงในรายได้ และจำนวนสมาชิก คือมีรายได้เดือนละไม่เกิน 4,000 บาท (ร้อยละ 58.33) มีสมาชิกไม่เกิน 500 คน (ร้อยละ 51.67) อายุเฉลี่ยของการจัดตั้งสหภาพแรงงาน 4 - 5 ปี ซึ่งการที่สหภาพแรงงานไม่มั่นคงพอนี้ เป็นอุปสรรคเบื้องต้นในการจัดการศึกษาสำหรับลูกจ้าง สหภาพแรงงานเพิ่งเริ่มต้นมีกิจกรรม คำนการศึกษารวมสำหรับคนงานประมาณ 3 - 5 ปี (โดยเฉลี่ย) และกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่เป็นระบบและไม่มีแนวทางที่แน่นอน ประเภทการศึกษาที่สหภาพแรงงานจัดหรือมีส่วนร่วมมากที่สุด คือการศึกษารวมค่านเศรษฐกิจ สังคม มีประมาณร้อยละ 89.76 ของกิจกรรม การศึกษาที่สหภาพจัด

สุรพงษ์ ทองจันทร์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องการรับข่าวสารและความต้องการรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของหญิงบริการในกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างหญิงบริการอาบ อบ นวด จากสถานบริการ 19 แห่ง จำนวน 337 คน ในกรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ในการรับข่าวสารของหญิงบริการอาบ อบ นวด ส่วนใหญ่รับข่าวสารในปริมาณค่อนข้างมาก หญิงบริการชมโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสาร ตามลำดับ บุคคลที่ให้ข่าวสารแก่หญิง อาบ อบ นวด คือเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน รองลงมาคือแขกที่มาใช้บริการ อาชีพในอนาคคส่วนใหญ่ต้องการทำการค้าที่เป็นตัวของตัวเอง รองลงมาคืออาชีพเสริมสวย แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เตรียมตัวฝึกอาชีพที่จะทำในอนาคต หญิงบริการอาบ อบ นวด ต้องการรับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้มากที่สุด คือ ด้านสุขภาพ ได้แก่ ความรู้เรื่องกามโรค โรคเอดส์ สุขภาพจิต การไช้ยา แหล่งบริการสุขภาพ ด้านความรู้ทั่วไป ได้แก่ ความรู้ด้านธุรกิจ กฎหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และสถานที่ท่องเที่ยว ด้านทักษะทางภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาไทย ด้านชีวิตครอบครัว ได้แก่ การเสริมสร้างเสน่ห์และการตกแต่งบ้าน วิชาชีพที่ต้องการเรียนเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การทำอาหารไทย เสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้า การออกแบบเครื่องแต่งกาย วิธีการรับการศึกษานอกโรงเรียนที่หญิงบริการอาบ อบ นวด สามารถที่จะทำได้มากที่สุดคือ เรียนจากเอกสารที่ส่งทางไปรษณีย์และจากรายการวิทยุ รองลงมาคือไปเรียนเองที่สถานัน และจากโทรทัศน์ ตามลำดับ

อาคม ใจแก้ว (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ไร้แรงงาน ศึกษากรณีการจักสวัสดิการในโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้แบบสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ คนงาน 200 คน นายจ้าง 36 คน และครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนของคนงาน 34 คน จาก 8 โรงงาน พบว่า ฝ่ายคนงานมีปัญหาการไม่ค่อยจะเข้าใจในบทเรียนทำให้เบื่อหน่ายและเสียกำลังใจ คนงานไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนักในการที่จะทบทวนบทเรียนหลังจากเลิกงาน หรือแม้แต่จะทำการบ้าน เพราะต้องการที่จะพักผ่อนมากกว่า คนงานมีเงินเดือนหรือค่าจ้างน้อย กระทบปัญหาในอันที่จะนำมาจ่ายเป็นค่าบำรุงหรือค่าเทอมของโรงเรียน เพราะเงินเดือนที่ได้ส่วนหนึ่งนั้นต้องนำไปเลี้ยงพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และมีปัญหาจากหัวหน้างานที่มักจะไม่นับสนุนให้ไปเรียนเมื่อถึงเวลาเรียน ฝ่ายนายจ้าง

มีปัญหาที่สำคัญคือ นายจ้างส่วนใหญ่มักจะไม่พึงพอใจกับภาระที่จะต้องจ่ายเงินส่วนหนึ่งให้กับโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับ 4 ที่ฝ่ายนายจ้างจะต้องจ่ายเงินสมทบส่วนที่ขาดไปทั้งหมด โดยรัฐบาลจะไม่ช่วยเหลือในระดับการศึกษาดังกล่าวนี้ ฝ่ายครูมีปัญหาที่สำคัญคือไม่ค่อยจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากฝ่ายนายจ้างเท่าที่ควร เช่น ในกรณีขอเบิกสอนในระดับสูงขึ้น เป็นต้น

อัญมณี บูรณกานนท์ (2526) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษานอกระบบของลูกจ้างไทย ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามลูกจ้าง จำนวน 200 คน ในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ จำนวนประมาณ 150 แห่ง โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญที่อำเภอพระประแดง ซึ่งเป็นอำเภอที่มีอุตสาหกรรมการผลิตหนาแน่น พบว่า

1. การศึกษานอกระบบของลูกจ้างไทย ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นการศึกษาลูกจ้างต้องชวนชวนเรียนรู้เองตามสภาพการณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพการณ์ของสังคมไทยที่ลูกจ้างมีโอกาสเรียนรู้และต่อสู้เพื่อพัฒนาองค์กรของตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นอิสระได้ค่อนข้างมาก การศึกษาโดยผ่านทางองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรลูกจ้างเองมีลักษณะเป็นการป้องกันให้มากกว่าจะพัฒนาความคิดและศักยภาพของลูกจ้าง
2. ตัวลูกจ้างเองโดยส่วนใหญ่อยู่ในสถานประกอบการเอกชน ยังมีอายุไม่มากนัก คือ ร้อยละ 85.96 มีอายุเฉลี่ย 16 - 30 ลูกจ้างมีระยะเวลาการทำงานประมาณ 3 - 5 ปี ลูกจ้างร้อยละ 64.25 จบการศึกษามัธยมศึกษา โดยลูกจ้างที่มีสภาพแรงงานมีระดับการศึกษาสูงกว่าลูกจ้างที่ไม่มีสภาพแรงงาน
3. โดยภาพรวมลูกจ้างที่มีสภาพแรงงานมีความรู้เรื่องสิทธิประโยชน์และบทบาทของตนตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และมีทัศนคติเกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากลูกจ้างที่ไม่มีสภาพแรงงาน
4. ลูกจ้างเรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงาน และเรื่องแรงงานจากประสบการณ์ของตนเองและกลุ่มเพื่อน โดยลูกจ้างที่มีสภาพแรงงานมีการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น คือ จากกรรมการสหภาพแรงงาน ครอบครัว เป็นแหล่งการเรียนรู้เรื่องแรงงานของลูกจ้างน้อยมาก
5. ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่พอใจในสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ของคนในปัจจุบัน และ

พยายามแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ในลักษณะตัวใครตัวมันหรือปัจเจกบุคคล ลูกจ้างจะนึกถึง
สภาพแรงงานซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนของตนในลักษณะเรียกร้องเป็นผู้รับมากกว่าจะมองเห็น
บทบาทของตนในการร่วมผลักดันและกำหนดทิศทางของสภาพแรงงาน

6. ด้านการศึกษา ลูกจ้างส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลควรเป็นผู้จัดการศึกษาให้ตน
โดยยังยึดกับรูปแบบการบรรยายแบบชั้นเรียนที่ตนเองเป็นผู้รับการป้อนความรู้มาให้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย